

VEILIGHEIDSCOALITIE
Midden-Nederland

Inventarisatie Veiligheidstrends

Midden-Nederland **2022**

Voorwoord

Na bijna twee jaar is duidelijk dat de coronacrisis niet alleen draait om het bestrijden van een virus. Corona heeft een indringende maatschappelijke impact.

Er heerst een enorme druk op de (reguliere) gezondheidszorg, onderwijsachterstanden zijn toegenomen, er zijn tekorten op de arbeidsmarkt en sommige sectoren zoals cultuur en horeca lijden grote verliezen terwijl andere sectoren juist floreren. Tegenstellingen zijn verscherpt, klassieke vormen van criminaliteit zijn afgenomen en digitale criminaliteit is in een versnelling terecht gekomen. Hoewel de samenleving weer van het slot gaat, blijft het nog onzeker hoe het verdere verloop van de pandemie zal zijn. Dat we hiervan de komende periode nog invloed gaan ervaren, is zeker.

In voorliggende 'Inventarisatie Veiligheidstrends 2022' worden de belangrijkste veiligheidstrends in Midden-Nederland bij elkaar gebracht, gebaseerd op diverse trendrapportages en onderzoeken van Overheid en wetenschap, kwalitatieve kennis van

veiligheidsprofessionals in Midden-Nederland en diverse statistieke bronnen. Ze beschrijven de ontwikkelingen die naar verwachting de komende jaren grote impact hebben op de openbare orde en veiligheid in Midden-Nederland. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen trends met directe impact op veiligheid en de meer maatschappelijke trends die wellicht indirect invloed hebben op veiligheid.

Deze trendinventarisatie kan door gemeenten, Openbaar Ministerie en politie van Midden-Nederland dienen als basis voor nieuw op te stellen Coalitieakkoorden, Integraal Veiligheidsplannen van gemeenten en de gezamenlijke Regionale Veiligheidsstrategie 2023-2026.

Namens het Regionaal Veiligheidscollege
Midden-Nederland,

Sharon Dijkma, Regioburgermeester
Rutger Jeuken, Hoofdofficier
Martin Sitalsing, Politiechef

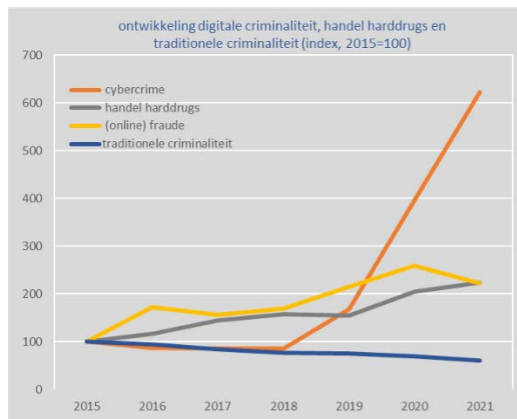
Colofon

Redactie
Telefoon
E-mail
Website

Bureau Regionale Veiligheidsstrategie Midden-Nederland
06 14 87 36 90
secretariaat@rvs-mn.nl
www.veiligheidscoalitie.nl

Crime change

Er is in Midden-Nederland sprake van een verschuiving van de meer 'traditionele' criminaliteit naar de harde wereld van de drugscriminaliteit, cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit. De verandering is goed te zien in onderstaande grafiek.

De 'traditionele' criminaliteit (woninginbraak, geweld, (fietsen)diefstal, vernieling en autokraak) is mede als gevolg van een versnelling tijdens de coronajaren 2020/2021 gedaald met bijna -40% ten opzichte van 2015. Maar ook voor corona was er al een dalende trend.

Het aantal misdrijfregistraties van cybercrime daarentegen is in 2021 na een aanvankelijke daling van -15% in 2018, ruim verzesvoudigd t.o.v. 2015.

Het aantal geregistreerde misdrijven van handel in harddrugs in 2021 is meer dan verdubbeld ten opzichte van 2015 (+124%).

Gedigitaliseerde criminaliteit laat eenzelfde stijging zien van +124% ten opzichte van 2015. Naast fraude met onlinehandel zijn met name identiteitsfraude en fraude met betaalproducten sterk gestegen in die periode.

Crime change ook zichtbaar in enquête slachtofferschap

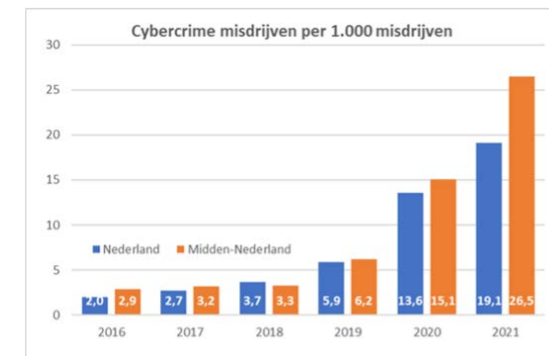
Ook in [de Veiligheidsmonitor 2021](#) is de crimechange duidelijk zichtbaar. Steeds minder Nederlanders geven aan dat zij slachtoffer zijn geweest van traditionele vormen van criminaliteit (daling van -44% ten opzichte van 2012). Meer mensen daarentegen zeggen slachtoffer te zijn geworden van online criminaliteit (stijging van +22% ten opzichte van 2012). Zie onderstaande afbeelding. De Veiligheidsmonitor 2021 is een grootschalige bevolkingsenquête onder 173 duizend mensen over allerlei veiligheidsthema's en is een samenwerking tussen het CBS en het ministerie van Justitie en Veiligheid.

Online oplichting instapdelict

De stijging van cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit is in Midden-Nederland sterker dan in Nederland. Met name in 2021. Per 1.000 geregistreerde misdrijven zijn er in Nederland 19,5 cybercrime misdrijven. In Midden-Nederland zijn dat er 26,5.

De politie Midden-Nederland signaleert dat Internetcriminel en steeds jonger en gewelddadiger worden. Waar jonge criminelen voor corona hun 'carrière' vaak startten met auto- of woninginbraken, kiezen ze nu voor verschillende vormen van online oplichting.

Ontwikkeling veiligheid per gemeente in Midden-Nederland

Via [deze link](#) vindt u de ontwikkeling van het aantal misdrijven per gemeente van Midden-Nederland sinds 2018.

Afhankelijkheid en risico's van digitalisering nemen toe

Enorme impact digitale criminaliteit

Digitale criminaliteit blijft toenemen. Mede door corona is de digitalisering in een versnelling terecht gekomen. De beveiliging is echter niet meegegroeid, zo is te lezen in het [cyberbeeld van de politie](#). Digitale criminaliteit verandert razendsnel: van WhatsApp fraude en fraude met online aankopen naar helpdeskfraude naar diefstal van cryptomunten. [Cybersecuritybeeld Nederland \(2021\)](#) vermeldt dat de dreiging van digitale criminaliteit niet meer verdwijnt en inmiddels een permanent karakter heeft. De samenleving moet rekening houden met incidenten die kunnen leiden tot veel persoonlijk leed en maatschappij-ontwrichtende schade.

Onderzoekers van Europol (2020) en NCTV (2021) zien gijzelsoftware als de meest dominante dreiging. De financiële schade ervan loopt jaarlijks in de miljoenen euro's. Opvallende trend is 'social engineering': criminelen die hun slachtoffers bepaalde gegevens ontfutselen om zich daarmee later overtuigend voor te doen als een ander en het slachtoffer zo geld of gegevens afhandig maken. Dit vormt een grote bedreiging voor de informatiebeveiliging van particulieren, overheidsorganisaties en bedrijven.

Daarnaast is het belangrijk dat burgers, bedrijven en overheden datasoevereiniteit verkrijgen en in staat worden gesteld om bewuste keuzes te maken ten aanzien van gegevens die ze aan anderen beschikbaar stellen.

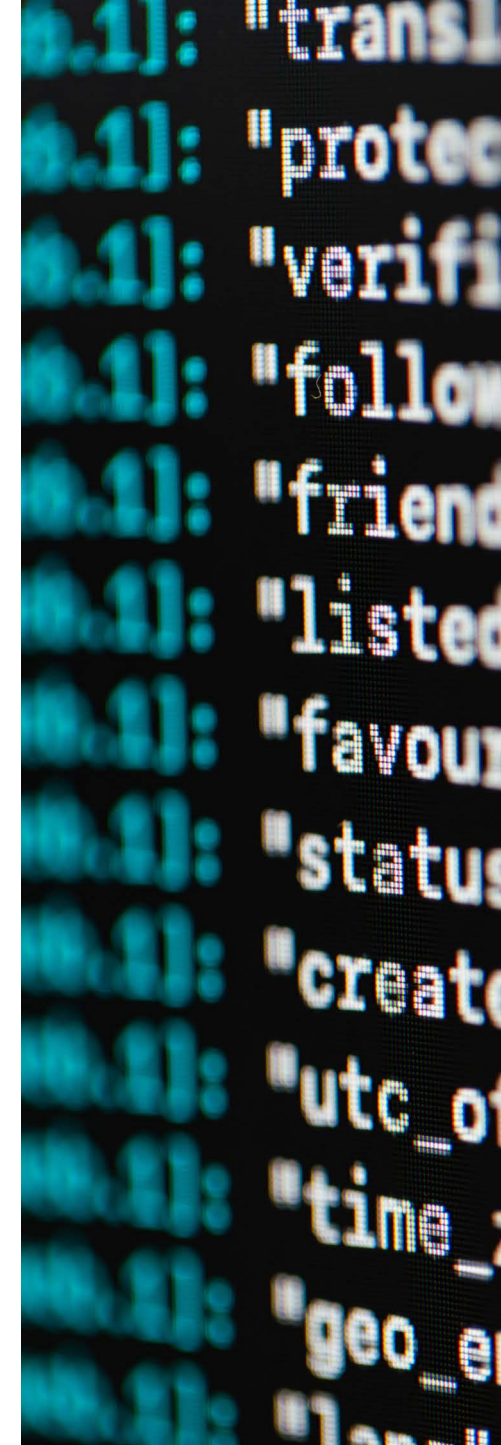
"De aanvallen op de menskant in cybersecurity worden steeds geavanceerder en vragen om vernieuwende manieren om mensen weerbaar te maken".

Wetzer, Onderzoek over bewustwording over digitale veiligheid (2021)

Toenemende afhankelijkheid

De digitale transitie zorgt ervoor dat we in toenemende mate afhankelijk worden van technologische systemen en hun ontwikkelaars, zo is te lezen in de [toekomstverkenning digitalisering 2030](#). Dit maakt de samenleving en de economie kwetsbaar. Een hack, een programmeerfout of doelbewuste Ddos-aanvallen kunnen enorme gevolgen hebben. Technologieën die nu volop in ontwikkeling zijn, zoals metaverse en quantumcomputers, hebben op termijn een grote impact op overheid en maatschappij.

Op dit moment zijn digitale aanvallen voorspelbaar in het [conflict tussen Oekraïne en Rusland](#). De gevolgen daarvan voor de Nederlandse veiligheid en het dreigingsbeeld zijn nog ondoorzichtig en onvoorspelbaar.

Jeugd kwetsbaar in gewelddadige ondermijnende drugscriminaliteit

Georganiseerde drugscriminaliteit verhardt en drukt op democratische rechtsstaat

Uit het Nationaal Inlichtingenbeeld Ondermijning (NIBO) blijkt dat 90 criminele clusters in Midden-Nederland direct zijn te linken aan de (internationale) cocaïne-handel. Samen zetten ze honderden miljoenen aan criminele geldstromen om en hanteren excessief geweld om hun criminele imperium in stand te houden of uit te breiden. Bij ca 50% van deze clusters zien we een relatie naar witwassen. Van 'crime as a service' is sprake op verschillende criminele markten; op gebied van witwassen bundelen verschillende financiële facilitators hun krachten om zo een package deal te leveren aan de onderwereld.

Liquidaties en bedreigingen van burgers, publieke figuren, journalisten en professionals binnen de rechtspraak zoals advocaten, officieren van justitie en rechters nemen toe. Dit zorgt voor veel onveiligheid in wijken en buurten en legt een toenemende druk op de rechtsstaat. De grens tussen onder- en bovenwereld wordt nog steeds vager, ondermeer doordat criminele netwerken – soms via corruptie – gebruik maken van de legale wereld.

Door deze verharding en de verwachte toename van het aantal grote strafprocessen is het aannemelijk dat er in de komende jaren meer personen bewaakt en beveiligd

moeten worden. Hetgeen een groot beroep doet op de politiecapaciteit.

Bedrijven en maatschappelijke organisaties die geraakt zijn door de economische gevolgen van de coronapandemie, zoals de horeca- en toerismesector, zijn kwetsbaar voor criminele inmenging. Dit bedreigt de veiligheid en het welzijn van de samenleving. Ook het milieu lijdt onder de georganiseerde criminaliteit. Zeker nu we zien dat dumping van afval van synthetische drugsproductie stijgt.

Midden-Nederland kraamkamer jonge aanwas

Midden-Nederland is een kraamkamer voor jongeren die verstrikt raken in de (drugs)criminaliteit. Dit komt vooral door de aanwezigheid van een grote hoeveelheid drugsclusters die geen enkel middel schuwen om kwetsbare jongeren te dwingen of te lokken zich te mengen in de drugswereld. Ook het feit dat drugs makkelijk verkrijgbaar is, samen met de aantrekkingskracht van het grote geld, en het hoge aandeel jongeren en jongvolwassen op de totale bevolking in Midden-Nederland spelen een rol. Eenmaal een voet binnen maakt het heel moeilijk nog te ontsnappen aan de harde drugswereld.

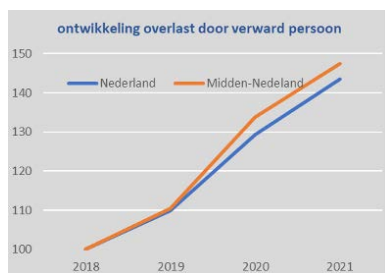
Zo maken onderzoekers [Weijers, Ferwerda en Roks \(2021\)](#) zich zorgen over de groep jongeren in de leeftijd van 14-15 jaar, die met (nep)wapens bedreigingen en overvallen (proberen te) plegen in de eigen buurt,

winkels of het OV. Ze hebben veelal problemen in de thuissituatie en op school. Zij lopen risico om snel door te groeien naar routineuze gewelddadige misdrijven in de drugscriminaliteit en kijken op naar negatieve rolmodellen. Door hun 'tussenstatus' signaleert de politie hen niet goed (meer) en blijven ze onder de radar.

Daarnaast zien dezelfde onderzoekers met name in grote steden een bepaalde groep ernstig gewelddadige, jongvolwassen recidivisten. Zij zijn al op jonge leeftijd in de heftige -meestal druggerelateerde- criminaliteit terecht gekomen. Ze bedreigen en beroven, zijn daarin verhard en doorgetroeid en schrikken niet terug voor grof en gewetenloos geweld, zelfs met vuurwapens. Sinds 2009 stijgt het aantal minderjarige verdachten van vuurwapenmisdrijven dan ook.

Mensen met meervoudige problematiek verwaald in gefragmenteerde georganiseerde overheid

Het aantal meldingen van overlast door personen met verward gedrag (E33) is in Midden-Nederland met +10% gestegen t.o.v. 2020, dat is een toename van 47%

ten opzichte van 2018. Op deze pagina worden trends globaal benoemd. Meer duiding vindt u in de [achtergrondinformatie](#). Het aantal geregistreerde misdrijven van huiselijk geweld heeft in de coronajaren 2020 en 2021 een daling laten zien. De ernst van de meldingen is echter toegenomen. Net als bij 'personen met verward gedrag' is het opvallend dat het aantal registraties van huiselijk geweld hoger ligt dan gemiddeld in Nederland.

Hulp en ondersteuning gefragmenteerd

Kwetsbare inwoners met meervoudige problematiek krijgen vaak te maken met een overheid die ingewikkeld en veelal gefragmenteerd georganiseerd is. Organisatiestructuren zijn complex en niet altijd is duidelijk welke organisatie of afdeling verantwoordelijk is. Wetgeving, financieringsstromen, regels en indicaties zijn ingewikkeld. Voor kwetsbare mensen met een veelal gebrekkig coördinerend vermogen is het vaak moeilijk uit te vinden bij welk 'loket' ze moeten zijn voor de juiste hulp. Maar ook voor professionals is een effectieve uitvoering hierdoor ingewikkeld. Met alle gevolgen van dien voor de

veiligheid en leefbaarheid in de buurt.

De toeslagenaffaire heeft duidelijk gemaakt dat regels soms te hard uitpakken en niet blindelings moeten worden gevolgd. We zien een toenemende trend naar en behoefte aan het leveren van maatwerk: niet redeneren vanuit hokjes, zuilen en (geld)potjes maar vanuit de individuele mens en het gezin.

Mensen met een (licht) verstandelijke beperking

Nederland telt ongeveer 1 miljoen mensen met een (licht) verstandelijke beperking. Meer dan anderen ervaren zij problemen zoals een groter risico op dakloosheid. Jeugdigen met LVB-problematiek kunnen vaak slechter meekomen op school, lopen meer risico op seksueel misbruik en komen meer met justitie in aanraking. Ongeveer 11.000 kinderen en jongeren raken hierdoor ernstig in de problemen ([lees hier meer](#)).

Ambulantisering, een inclusieve samenleving met ruimte en langdurige zorg waar nodig

Volgens [de Monitor Ambulantisering van het Trimbos Instituut](#) telt Nederland ongeveer 280.000 mensen met ernstige psychiatrische problemen. Een deel van deze mensen redt zich niet goed thuis en in de wijk. Voor hen geeft 'het gewone leven' te veel prikkels. Zij veroorzaken veel overlast en kunnen een gevoel van onveiligheid creëren bij buurtbewoners.

Schaarste passende woonruimte leidt tot grote (veiligheids)problemen

Binnen de persoonsgerichte aanpak is het gebrek aan passende huisvesting een van de belangrijkste knelpunten. (Hoog beveiligde) klinieken krijgen mensen niet uitgeplaatst waardoor schaarse dure plekken in de kliniek onnodig lang bezet worden en er lange wachttijden ontstaan. Mensen belanden na een behandeling, maatregel of detentie vaker in de maatschappelijke opvang. In 2020 steeg het aantal incidenten "overlast gerelateerd aan dakloosheid" van ruim 14.000 incidenten in 2016 naar bijna 28.000 incidenten.

Zorgen over zorgfraude

Sinds het ontstaan van het Informatie Knooppunt Zorgfraude (IKZ) stijgen het aantal signalen zorgfraude. In [2020 rapporteerde het IKZ](#) over 613 signalen zorgfraude over 526 verschillende zorgaanbieders. De meeste signalen kwamen binnen over de zorgverzekeringswet (Zvw) en de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Opvallend is dat zorgaanbieders waarover fraudesignalen binnenkwamen gebruik maken van complexe organisatiestructuren. En dat sommige zorgaanbieders vermoedelijk meer criminele activiteiten uitvoeren dan alleen fraude in de zorg. Het toetsen van de inkoop van zorg en gemeentelijk toezicht op de aanpak van zorgaanbieders die Wmo en Jeugdhulp leveren, wordt steeds belangrijker volgens de [VNG \(2022\)](#).

Maatschappelijk ongenoegen neemt toe

Het aantal demonstraties in de vier grote steden is in de afgelopen vijf jaar bijna verdubbeld. De demonstraties worden steeds complexer omdat groepen zich vermengen en omdat ze gebruikt worden als excuus om te rellen (bron: veiligheidsprofessionals MNL). Daarnaast hebben deze demonstraties en rellen een versterkend effect op de reeds bestaande tegenstellingen in de samenleving.

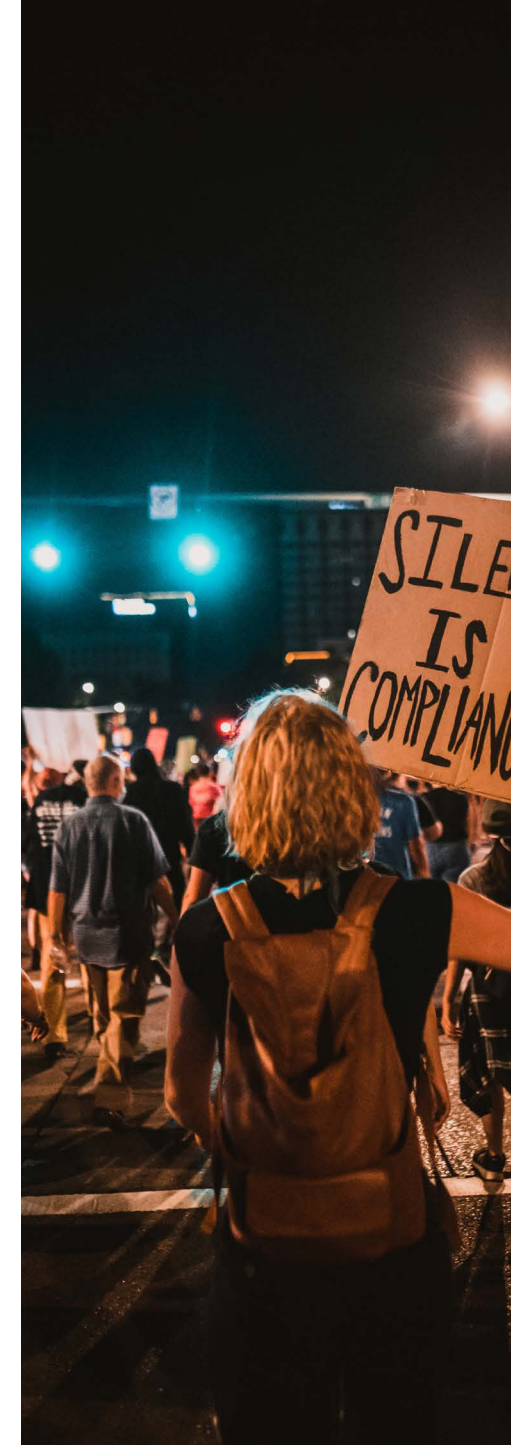
In het [Strategisch Omgevingsbeeld van het Ministerie van Justitie en Veiligheid \(2021\)](#) wordt deze trend ook omschreven. De toename van demonstraties en het doelbewust verspreiden van desinformatie, gaat gepaard met een veranderend vertrouwen richting overheidsinstanties. Het dalende maatschappelijke vertrouwen leidt steeds vaker tot intimidatie van en agressie tegen politici, bestuurders, medici, journalisten en anderen. Zo zijn en worden de persoonsgegevens van (undercover)agenten, journalisten en politici opzettelijk openbaar gemaakt ('doxing'). Ook de aanwezigheid van militante groepen bij protesten valt op. Er is sprake van radicale geluiden op sociale media en bij fysieke demonstraties. Tijdens de coronacrisis is de drempel voor extremistisch gedrag verlaagd. Hoewel het merendeel van de protesten goed verliep, gingen zij soms gepaard met openbare ordeverstoringen en (gewelddadige) confrontaties met de politie. In 2021 vonden demonstraties plaats naar aanleiding van de woningcrisis, de klimaatcrisis, het vertrek van de internationale gemeenschap uit Afghanistan, racisme en het coronabeleid.

Schadelijk en immoreel online gedrag

In het rapport [Online ontspoord \(Rathenau, 2021\)](#) wordt omschreven dat de toename van schadelijk immoreel gedrag op het internet ook een trigger is voor maatschappelijke onrust. "Specifieke eigenschappen van het internet, zoals het grote bereik van online berichten, de gevoelsmatige anonimiteit van mensen achter hun scherm, de onmiddellijkheid waarmee een video wereldwijd te zien is, of het verdienmodel op basis van clicks en aandacht, kunnen schadelijk en immoreel gedrag in de hand werken". Dat vertaalt zich niet alleen in toenemende mate naar individueel slachtofferschap, maar bijvoorbeeld ook naar allerlei vormen van maatschappelijke onrust en polarisatie. De onrust wordt vaak aangejaagd via websites en sociale media. Regelmatig is daarbij sprake van desinformatie: opzettelijk onware of onnauwkeurige informatie die wordt verspreid om personen, groepen, organisaties of landen te beschadigen of om geld mee te verdienen. In tijden van oorlog wordt het bewust verspreiden van (des)informatie ingezet als conflictmiddel. Dit zien we nu ook in Oekraïne en Rusland.

Uitdaging: samenleven in verscheidenheid

Driekwart van de samenleving ervaart polarisatie en tegenstellingen en een kwart van de samenleving ervaart discriminatie. Sociale samenhang is cruciaal voor kwaliteit van leven en een thuisgevoel ([lees hier meer](#)).

Terrorisme blijft grote dreiging, extremisme neemt toe

De grootste terroristische dreiging voor de nationale veiligheid is nog altijd het jihadistisch terrorisme, stelt de NCTV in het [Dreigingsbeeld terrorisme Nederland \(2021\)](#).

In 2021 is die vooral afkomstig van eenlingen of kleine groeperingen. Ook roepen IS en Al Qaida online op tot geweld tegen het Westen. Van oorsprong Nederlandse jihadististen keren terug uit het buitenland en gedetineerde jihadististen keren terug in de Nederlandse samenleving. Daarnaast komen extremistische groeperingen en ideeën meer naar de voorgrond, zowel digitaal als fysiek. Rechts-extremisme neemt toe.

De NCTV signaleert in ditzelfde Dreigingsbeeld een paar honderd jongeren in de leeftijd van 12 tot 20 jaar die online snel radicaliseren in rechtsextremistische denkbeelden. Ook is er oog voor fluïde groeperingen waarin het onderscheid tussen links- of rechtsextremistisch minder duidelijk is. Defend-groepen zijn hier mogelijk een voorbeeld van. Dit zijn anti-overheidsgroepen met mogelijk extreemrechtse invloeden waarbinnen vernieling, belediging, opruiing en geweld tegen de politie geaccepteerd zijn.

Aanslagen voorstelbaar

Momenteel is jihadistisch geweld door alleenhandelende daders of kleine groepen in Nederland het meest voorstelbaar. De jihadistische beweging is sociaal en ideologisch gefragmenteerd. Vanwege verdeeldheid, beperkte

initiatieven en veiligheidsbewustzijn is er nauwelijks sprake van mobilisatie of groei.

De voorstelbaarheid van een terroristische aanslag in Nederland uit rechts-extremistische hoek is vooral gebaseerd op de betrokkenheid van jonge Nederlanders die met terroristisch geweld streven naar een blanke etnostaat. Ook linkse groeperingen blijven zich manifesteren, met name op activistisch vlak. In de marges uiten kleine groepen soms ook extremistischer gedachtegoed.

Mogelijke verharding bij een klein deel van het coronaprotest

In het afgelopen coronajaar is in Nederland sprake van een wisselwerking tussen een activistische bovenlaag die in de openbare ruimte demonstreert en een radicale onderstroom die ageert tegen de coronamaatregelen. Een deel van de radicale onderstroom van het coronaprotest rechtvaardigt eigenrichting en geweld. Een combinatie van verscherpte maatschappelijke tegenstellingen, ervaren onrechtvaardigheid, complottheorieën, afwijzing van de democratische rechtsorde en soms extreemrechts gedachtegoed kan leiden tot een verharding. Tekenende voorbeelden zijn de bedreigingen van journalisten (lees: [Agressie en bedreiging richting journalisten, 2021](#)), het lokale bestuur of de politiek. Ook locaties in Midden-Nederland, zoals coronatestlocaties, moeten het soms ontgelden.

Mensenhandel: groot maatschappelijk probleem

Mensenhandel vormt een grove inbreuk op de menselijke waardigheid en lichamelijke en geestelijke integriteit van slachtoffers. We onderscheiden drie vormen: arbeidsuitbuiting, criminele uitbuiting en seksuele uitbuiting. Nederland telt jaarlijks circa 5000 slachtoffers van mensenhandel. Onderzoek van [het WODC \(2021\)](#) laat zien dat vooral minderjarige slachtoffers en slachtoffers van arbeids- en criminele uitbuiting buiten beeld blijven.

In Midden-Nederland is het aantal meldingen van mensenhandel gestegen met +140% (absoluut: van 63 naar 151) in 2021 tov 2018 (Bron: Meld Misdaad Anoniem).

Meer dan ooit is duidelijk dat mensenhandel niet een probleem is dat op zichzelf staat. Zo overlappen seksueel geweld en (seksuele) uitbuiting elkaar, net als de verwevenheid tussen mensenhandel en andere vormen van (ondermijnende) criminaliteit. Daarnaast is de afgelopen jaren steeds duidelijker geworden hoe slachtofferschap en daderschap van mensenhandel in elkaar kunnen overlappen. En ook dat vanwege toenemende migratiestromen en arbeidsmigranten, (de kans op) arbeidsuitbuiting in Nederland toeneemt. De verwachte migratiestroom vanuit Oekraïne vanwege de oorlog brengt risico's met zich mee zoals een verhoogde kwetsbaarheid bij migranten voor mensenhandelaren en potentiële uitbuiters. De [Slachtoffermonitor Mensenhandel 2016-2020](#) omschrijft dat bijna de helft van de vermoedelijke slachtoffers van

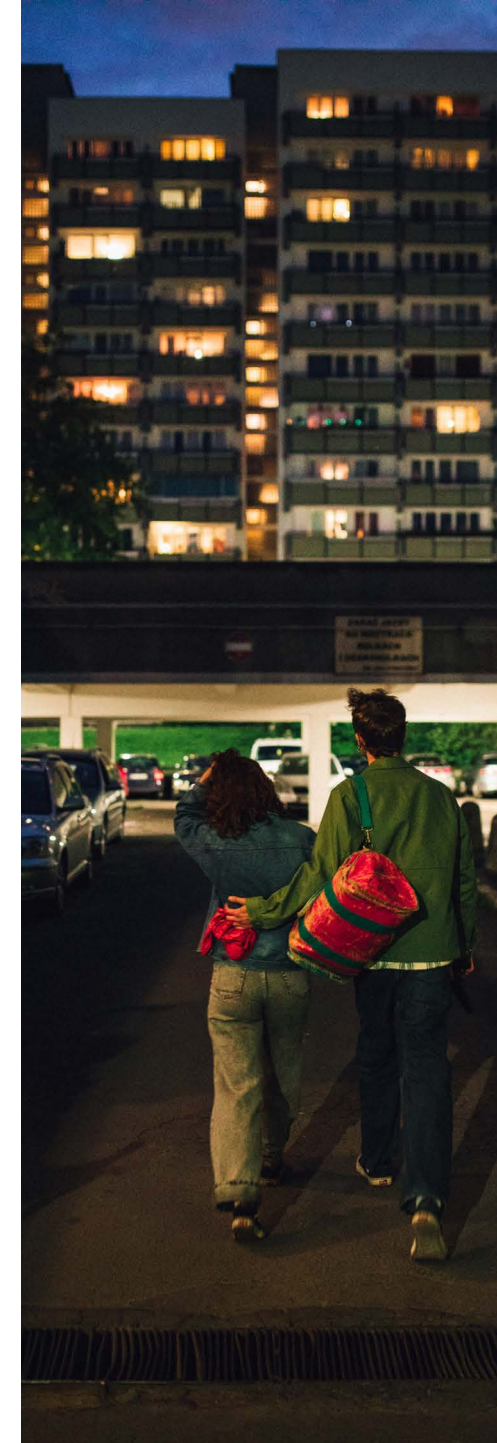
mensenhandel binnen vijf jaar opnieuw slachtoffer wordt van een delict. Vaak gaat het om ernstige delicten, zoals opnieuw mensenhandel, mishandeling, bedreiging en seksueel geweld. Bovendien blijkt dat beschikbare hulp voor slachtoffers grotendeels afhangt van omstandigheden zoals woongemeente of verblijfsstatus van slachtoffers. Terwijl de geboden hulp juist afhankelijk zou moeten zijn van de behoeften van slachtoffers.

Gebrek aan zicht

'De samenleving op slot' -het gevolg van de uitbraak van het coronavirus- heeft ervoor gezorgd dat mensenhandel nóg onzichtbaarder werd. Gebrek aan zicht op met name het aantal minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting staat een effectieve aanpak in de weg.

Dit is volgens het [Centrum Kinderhandel Mensenhandel \(CKM\), 2020](#) verontrustend omdat:

1. slachtoffers niet geholpen en beschermd worden en mensenhandelaren niet worden opgespoord en vervolgd;
2. een daling van het aantal geïdentificeerde slachtoffers het risico met zich meebrengt van het beeld dat de omvang van mensenhandel kleiner is dan deze in werkelijkheid is. Dit kan resulteren in een verminderd urgentiebesef waardoor benodigde capaciteit, middelen en expertise niet worden vrijgemaakt.

Milieucriminaliteit

Milieucriminaliteit heeft verstreckende gevolgen voor de wereld waarin we wonen en waar we deel van uitmaken. Het [Dreigingsbeeld Milieucriminaliteit \(2021\)](#) omschrijft dat milieucriminaliteit veelal 'hidden impact crime' is: de effecten ervan zijn niet altijd (direct) zichtbaar, maar hebben zeer grote en ondermijnende gevolgen voor de leefomgeving, economie en maatschappij. De gezondheid van mens en dier en het milieu worden aangetast.

Een belangrijke dreiging is dat milieucriminaliteit niet alleen 'hidden impact crime' is, maar dat de werkelijke milieuschade door fraude zelfs wordt verhuld. Bij de grote uitdaging van de aanpak van de klimaatcrisis en de stikstofcrisis en de moeilijke maatregelen die daarvoor nodig zijn, zal het voor verschillende sectoren verleidelijk zijn om te sjoumen met gegevens. Bekende voorbeelden hiervan zijn Dieselgate en grootschalige fraude met Europese emissierechten. Het risico bestaat dan dat vervuilende effecten alleen dalen in testsituaties, in modellen of op papier, maar dat de vervuiling niet wérkelijk wordt teruggedrongen.

Klimaat verandert in hoog tempo

Het klimaat verandert snel, aldus het KNMI in hun publicatie van het [KNMI Klimaatsignaal 2021](#). De zeespiegel stijgt, 's zomers neemt de kans op laagwater in de rivieren toe, terwijl in de winter de kans op hoogwater juist toeneemt. De zwaarste zomerbuien worden extremer en er is een grotere kans op valwinden. Door de opwarming van de aarde wordt het ook in steden nog warmer. Daarnaast vormen extreme neerslag en droogte een steeds grotere uitdaging voor de stad. Verwacht wordt dat het snel veranderende Klimaat en de maatregelen die hiertoe nodig zijn ook zullen leiden tot meer maatschappelijke onzekerheid, spanningen en onrust.

Vijf toekomstscenario's voor mogelijk verloop van de pandemie

De huidige samenleving is niet dezelfde als voor de coronapandemie. De behoefte om terug te gaan naar een 'normaal' dagelijks leven is sterk, maar de verdere ontwikkeling van de pandemie is onzeker. Om handvatten te bieden om met die onzekerheid om te gaan, heeft de [Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid \(2021\)](#) vijf scenario's geschetst voor het mogelijke verloop van de pandemie.

- 1. Terug naar normaal:** corona wordt helemaal uitgebannen. Wereldwijd zijn voldoende mensen immuun door (herhaalde) vaccinatie of het doormaken van de infectie. Het virus muteert niet dusdanig dat het aan de immuniteit kan ontsnappen.
- 2. Griep+:** corona wordt endemisch met jaarlijkse golven in de winter. De meeste mensen worden niet ernstig ziek. Kwetsbare groepen hebben een verhoogd risico om ernstig ziek te worden. Afhankelijk van het epidemiologische beloop en de duur van de immuniteit zijn wellicht herhaalvaccinaties nodig. Het virus blijft muteren, maar niet zodanig dat dit veel verandert aan de ernst of verspreiding van het virus.
- 3. Externe dreiging:** In Nederland en de meeste Europese landen is het virus onder controle, maar in veel

andere landen niet. In die landen blijft het virus rondgaan en muteert het tot nieuwe, gevaarlijke varianten. Streng grensbeleid is nodig om nieuwe uitbraken in 'veilige landen' proberen te voorkomen.

4. Continue strijd: corona blijft een serieuze bedreiging. Vaccins werken niet voldoende (lang) en er ontwikkelen zich steeds nieuwe varianten die aan de bestaande vaccins ontsnappen. Er wordt een groot beroep gedaan op de veerkracht in de samenleving.

5. Worst case: corona eist jaarlijks meer oversterfte en blijft wereldwijd circuleren. De opgebouwde immuniteit en de effectiviteit van vaccins zijn beperkt. Het is onzeker wanneer de pandemie uitdooft en tot die tijd blijven hevige uitbraken plaatsvinden. De samenleving en economie maken een lange periode van ontwrichting door.

Overheid en samenleving

De burger 'doet het zelf wel' met soms grootse resultaten

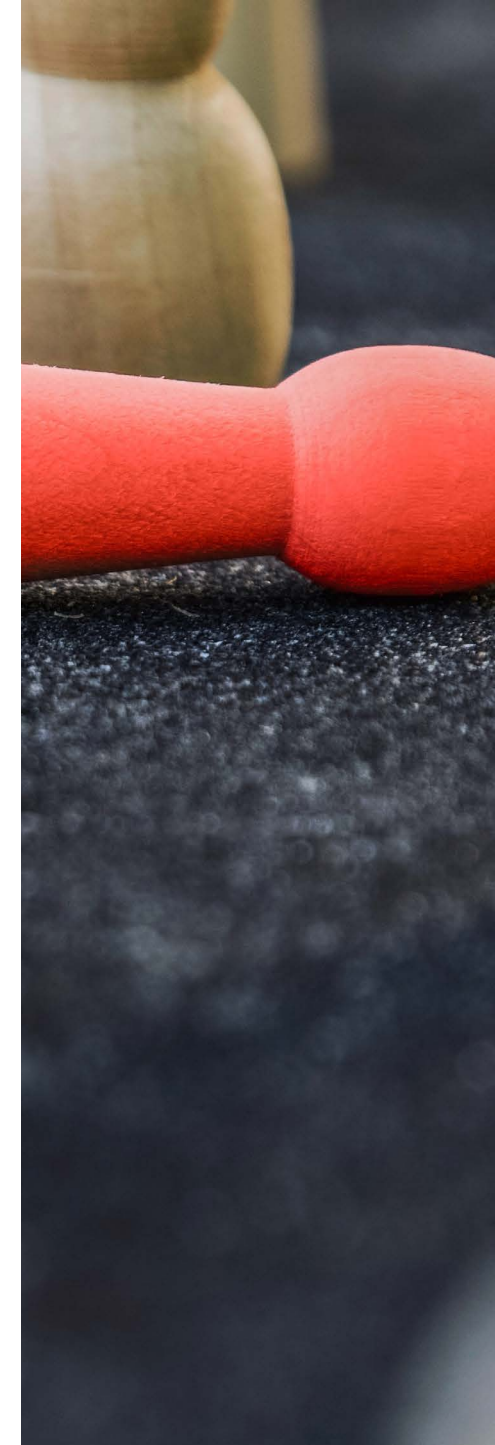
Participerende burgers zijn anno 2022 niet meer weg te denken. Veel burgers voelen zich betrokken bij hun wijk of omgeving en zetten zich daar vrijwillig voor in. In brede zin voor leefbaarheid en klimaat (bijv. Urgenda), maar ook op het gebied van veiligheid. Denk hierbij aan Bellingcat in relatie tot het onderzoek naar de MH17 ramp, de inspanningen van wijlen Peter R. de Vries en het enorme aantal (300.000) burgernetdeelnemers in Midden-Nederland.

Als mensen zelf meer ideeën hebben, vraagt dat om een andere rol van de overheid (overheidsparticipatie). Actieve burgers willen niet dat de overheid alles voor hen oplost met een standaardoplossing, zo blijkt uit een publicatie van het [Sociaal en Cultureel Planbureau over Burgerperspectieven \(2021\)](#). Ze willen maatwerk en een overheid die met hen meedenkt. En in veiligheidszaken in hun eigen buurt actief betrokken worden als volwaardig partner. Zo kan er een nieuwe samenwerking tussen burger en overheid ontstaan, met nieuwe verhoudingen en werkwijzen. Dit wordt ook wel de doe-democratie genoemd. Burgers geven aan behoefte te hebben aan meer eerlijkheid, openheid en een stabiele regering die problemen aanpakt en naar mensen luistert.

Afgenomen vertrouwen in de overheid

Het vertrouwen in de landelijke politiek is gedaald tot -37% en slechts 30% van de Nederlanders heeft (veel) vertrouwen in de landelijke overheid. Het vertrouwen in het nieuws en de wetenschap is daarentegen toegenomen. Dit laat het [Strategisch Omgevingsbeeld \(2021\)](#) van het Ministerie van Justitie en Veiligheid ook zien. Het coronabeleid, de aanpak van de klimaatverandering en de toeslagenaffaire vergroten de verticale polarisatie tussen overheid en burgers.

Er is sprake van kruisbestuiving tussen actiegroepen die zich tegen het overheidsbeleid afzetten en complotdenkers. Objectieve feiten doen er steeds minder toe, terwijl emoties, meningen en politieke overtuigingen aan gewicht winnen in het maatschappelijke debat.

Veranderende bevolkingssamenstelling

Sterkste bevolkingsgroei

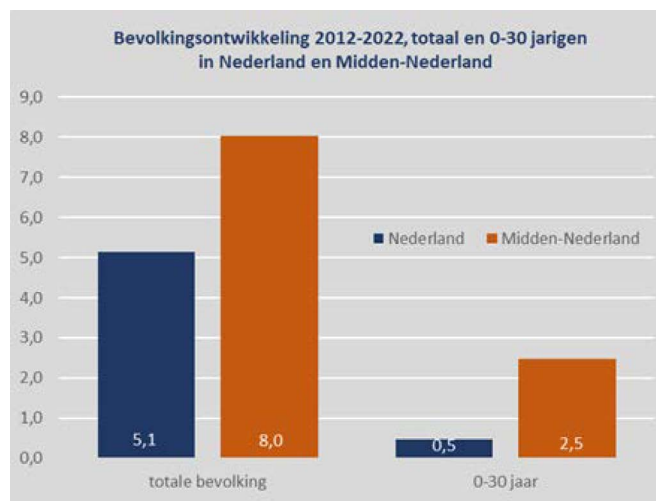
De bevolkingsgroei in de regio Midden-Nederland is sinds 2012 bijna tweemaal zo groot geweest (+8%) dan gemiddeld in Nederland, en bedraagt momenteel 2,1 miljoen inwoners. Deze groei houdt stand; tot 2050 groeit de bevolking in Midden-Nederland twee keer zo hard als het landelijk gemiddelde. In dezelfde periode groeide het aantal 0 tot 30-jarigen in Midden-Nederland vijf keer zo snel als gemiddeld in Nederland (zie afbeelding en lees meer op [CBS](#)).

Meer immigratie

Volgens het [CBS](#) immigrerden in 2021 ruim 250.000 personen naar Nederland. Dat waren er 30.000 meer dan in 2020. Ruim 50% van deze immigranten heeft een Europese achtergrond, 20% komt uit Azië. Gezinshereniging, arbeid en studie zijn de voornaamste beweegredenen om naar Nederland te verhuizen.

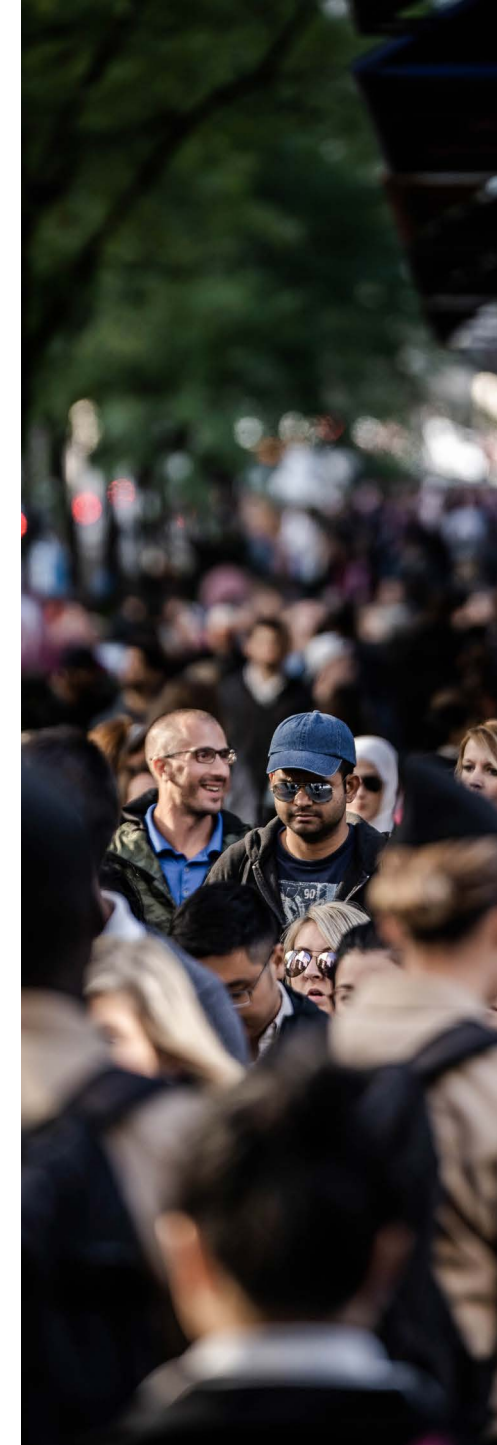
Dubbele vergrijzing

Volgens [Volksgezondheid en Zorg \(2020\)](#) is de Nederlandse bevolking aan het vergrijzen: het aandeel ouderen in de totale bevolking neemt toe. De oudere bevolking is ongelijkmatig samengesteld naar geslacht: hoe hoger de leeftijd, hoe kleiner het aandeel mannen. De verwachting is dat vanaf 2025 met name de groep 80-plussers sterk toeneemt: de dubbele vergrijzing.

Kleinere beroepsbevolking

Volgens het [CBS](#) gingen in 2020 30% meer werknemers met pensioen dan in de voorgaande jaren. Er ontstaat hiermee een kleinere beroepsbevolking en een toenemende zorgvraag. Het CBS stelt bovendien dat de spanning op de arbeidsmarkt zal toenemen als gevolg van een recordgroei van het aantal vacatures.

De schaarse publieke ruimte

Inbreiding en binnenstedelijke verdichting

Het [Planbureau voor de Leefomgeving \(april, 2021\)](#)

benoemt in hun rapport niet voor niets 'Grote opgaven in een beperkte ruimte'. Door grote uitdagingen als de klimaatverandering, de energietransitie, een koolstofvrije industrie en een stevig tekort op de woningmarkt is een effectieve ruimtelijke ordening noodzakelijk om de natuurlijke omgeving optimaal te benutten. De 'woningmarkt is oververhit' met een historisch laag aanbod en sterkere stijging van de huizenprijs dan ooit tevoren. De uitdaging om te verduurzamen, de mobiliteit te verhogen en de kwaliteit van groen in leefomgevingen te verbeteren ondanks ruimtetekort, wordt alleen maar groter.

Schaarste door de oorlog

Er zijn met spoed nieuwe opvangplekken nodig voor de opvang van Oekraïners die gevlucht zijn. Gemeenten zijn bij de opvang zelf verantwoordelijk voor de realisatie. Dit geldt ook voor de organisatie van de eerste levensbehoeften, zorg en van onderwijs. Daarnaast wordt er als gevolg van de oorlog en de bijbehorende sancties een 'collectief welvaartsverlies' verwacht. De oorlog kan leiden tot tekorten van export producten zoals gerst en graan uit Oekraïne, en metalen, olie en gas uit Rusland. Er worden problemen bij meerdere industriën verwacht en de burger merkt een flinke stijging in de prijs van verschillende producten.

Schaarste op de woningmarkt

Hoge huurprijzen en kleine woonoppervlakken, zo omschrijft Platform31 in [hun rapport over vernieuwde woonoplossingen in kleinere gemeenten](#). Huisjesmelkers die koopwoningen opkopen om ze vervolgens vol te stoppen met studenten. Maar ook grote beleggers, vaak Amerikaanse pensioenfondsen en verzekeraars, hebben de afgelopen tien jaar voor ruim 15 miljard euro aan woningen in Nederland gekocht. Dit alles zorgt naast oneerlijke concurrentie op de woningmarkt ook voor gevaarlijke situaties en overlast.

Het kabinet pakt huisjesmelkers aan door huren te maximaleren en in sommige gevallen door opkoopverboden voor investeerders. De gemeenten zijn aan zet; wat zijn de vernieuwde gemeentelijke woonoplossingen?

De kans dat de vraag naar woonruimte mede als gevolg van de vluchtelingenstroom vanuit Oekraïne toeneemt, is reëel.

